

Универзитет у Бањој Луци

Филозофски факултет

Филозофија (други циклус, друга година)

Историја (први циклус, трећа година)

„Болоњски процес – проблеми и перспективе“

-есеј-

Александар Вучковић (02.05.1990 у Травнику), студент филозофије и историје на Филозофском факултету у Бањој Луци.

Булевар војводе Петра Бојовића 1А (Студентски центар Никола Тесла, број собе 112 М),
Бања Лука.

Бр. телефона 065 237 519

Болоњски процес – проблеми и перспективе

У разговорима у нашој средини преовлађује критички дискурс о Болоњском процесу, на основу којег се стиче утисак да таква врста дискурса има за своју сврху само критичку димензију. Због тога смо у опасности да у нашим размишљањима о вриједностима и контексту новонасталих реформи приступимо са већ устаљене позиције сагледавања и да на тај начин пропустимо да контекстуализујемо вријеме и процесе у којим се налазимо. Наиме, основни проблем у могућем освјетљавању Болоњског процеса, његових проблема и перспектива, јесте немогућност превазилажења устаљених позиција сагледавања, које је наметнуо преовлађујући критички дискурс. Овај есеј неће бити ни апологија Болоњског процеса, него покушај да се феноменолошки историјска ситуација „истјера на чистац“ и да се на тај начин Болоњски процес контекстуализује. Из ширине коју су најавиле претходне реченице, аутор ће покушати да конкретизује проблеме са којим се суочавамо у Републици Српској, а везане су за реформе високог образовања. Феноменолошки приступ сагледавања тематике рада омогућиће нам да проблем живо пулсира у свој својој актуелности обухватајући шири контекст од оног који нам нуди критички дискурс.

Суочени смо у свакодневном сусретању у нашој академској заједници са различитим квалификацијама Болоњске декларације, зато прије свега треба себи у задатак да ставимо, да одговоримо на питање шта она представља. Болоњску реформу високог образовања треба посматрати као реакцију европског друштва на кризу високог образовања са којим је европско друштво суочило у XX вијеку. Наиме, Европа као цјелина је изгубила своју доминацију у диктирању културних, друштвених и техничких праваца који имају утицај на глобалну сферу. Ова криза је прво најављена у филозофским текстовима. Најдиректније је на кризу указивао Едмунд Хусерл, а Албер Ками је био онај који је у својим текстовима ту кризу и посвједочио стварајући у времену Другог свјетског рата и последије њега. Иако је Европа успјешно прошла кроз инфраструктурну, институционалну и демографску обнову која је нарушена разарањима у XX вијеку, она није успјела да се избори са новонасталом ситуацијом, а која се огледа у чињеници да Европа више није мјесто које ствара културне образце и мјесто које диктира глобална кретања.

Иако претходна разматрања можда могу да дјелују као да се удаљавамо од теме есеја, она су неопходна да успоставимо историјску вертикалу и на тај начин пронађемо темељ из којег произилази потреба за реформу високог образовања. Наиме, Европа је суочена већ неколико деценија са немогућношћу да прати техничка и научна достигнућа на глобалном нивоу. Све наведене чињенице до сада у тексту имале су за циљ да покажу шири политички и друштвени оквир из којег треба посматрати реформу високог образовања.

Болоњска реформа је покушај да Европа превазиђе кризу у којој се налази и да постане конкурентна, као и да европски народи покушају да дају јединствен одговор на кризу. Једино уколико се укључе све интелектуалне снаге у Европи и уколико им се омогући несметано интелектуално, истраживачко и искуствено општење та криза може да се превазиђе. То је основни постулат на којем је заснован Болоњски процес. Зато се приступило потписивању Болоњске декларације 1999. године, којом су се земље потписнице обавезале да ће приступити усклађивању и хармонизовању високог образовања. На тај начин је био учињен први корак у стварању и изградњи заједничког европског система високог образовања који је познатији као European Higher Education Area (ЕНЕА).¹ Као основни циљеви били су истакнути:

- адаптирати систем уједначених диплома
- адаптирати систем студирања у три циклуса
- систем ECTS бодова
- промовисати мобилност
- осигуравање квалитета
- аутономија универзитета

Из наведених програмских циљева који су саопштени 1999. године јасно се види да је то систем у настајању, а да су програмски циљеви уједно и начела на којим тај систем треба да се развија. Да Болоњски процес, његова идеја и реализација, још нису у потпуности дефинисани показују и конференције које су се одржале ради даљих

¹ Видјети: <http://www.eua.be/eua-work-and-policy-area/building-the-european-higher-education-area/bologna-basics.aspx>. Приступљено 26.03. 2015.

усаглашавања и унапређивања система². Као сваки процес који је на свом почетку, тако је и Болоњски процес, суочен са разним врстама нефункционисања и проблема у имплементацији на јединствен начин у свим земљама Европе. Зато је и стављен нагласак на остварење начела који носе суштину овог процеса, а у имплементацији на држном нивоу је остављен простор за одређене модификације и прилагођавања према могућностима и потребама држава чланица. Наравно, уколико се не косе са наведеним начелним поставкама реформе. На овом мјесту видим и највећи проблем у рецепцији Болоњског процеса у нашој академској заједници. Наиме, ради се о томе да наша академска заједница види Болоњски процес као завршен. Зато умјесто да учествују у његовом побољшању и изграђивању на вишим принципима, користећи своје искуство, представници наше академске заједнице су се одлучили за много лакше учествовање у реформи високог образовања. Одлучили су се за критику која за своју сврху има саму себе и која се изговара на мјестима на којим не може имати одјека и пред особама које на такве процесе не могу утицати.

Путовање на којем смо се нашли и Ви и Ја, довело нас је до истицања конкретних проблема са којим се суочава сваки студент који студира у Републици Српској. У овом дјелу рада пажњу ћемо посветити оним проблемима који су најочигледнији, а који могу да дјелују банално уколико их посматрамо из перспективе првог дијела текста, који је прије свега, општији.

Највећи проблем у имплементацији Болоњског процеса у Републици Српској, налази се у томе што се реформа није спроводила мисаоно и постепено. Наша власт је ушла у примјењивање новог система а да прије тога није сачинила правни оквир у којем треба да се нови облик високог образовања одвија. То је прије свега била политичка одлука, која се на универзитете примјењивала без претходне припреме. Зато тај процес није мисаон, о њему није проведена дискусија између студената, академске заједнице и власти. Он је прије свега наметнут универзитетима. Зашто кажемо наметнут? Зато што смо у ситуацији и дан-данас да наши универзитети функционишу а да нису остварени предуслови да се Болоњски процес спроводи. Због тога је функционисање наших универзитета данас, покушај да се створе минимални услови да се уђе у заједницу европског система високог

² Конференција у Прагу (2001), Берлину (2005), Бергену (2005), Лондон (2007), Левон (2009).

образовања. То што је неко потписник Болоњске декларације, није крај процеса, него почетак. Ми смо почетак прескочили, па смо почели од краја. Па смо се нашли у парадоксалној ситуацији да смо почели да изводимо наставу по новом систему а да успут изграђујемо начела и законску регулативу по којој ће се нови систем изводити. Ово је све само није мисаоно и постепено. Исто тако смо, необазујући се на искуства других, почели да се држимо слова неких закона, који нису постојали или још не постоје, али смо чули да постоје код неких, који су такође потписници Болоњске декларације. Овакав приступ нас је довео до тога да и дан-данас стихијски доносимо одлуке три дана прије почетка нове академске године, и то одлуке које битно мијењају услове по којима се студира. То је неприхватљиво.

У таквој ситуацији имамо низ примјера који показују сву несувислост нашег приступа код спровођења ових реформи. Навешћемо само неке. Имамо један радикалан примјер на Филозофском факултету у Бањој Луци, гдје студенти који судирају филозофију, студирају по програму 3+2, и гдје им није остављена могућност да студирају поред 3+2 и 4+1, што је према новом систему допустиво и у овом случају неопходно. Неопходно је из разлога што студенти који студирају филозофију добијају звање професора филозофије, а према закону нису у могућности да са 180 ECTS бодова предају у средњим школама. Уколико не заврше други циклус, што је још три године студирања, с обзиром на број испита на другом циклусу, преостаје им да се професуром баве, у овом случају је оправдано рећи, нигдје³. Друга ситуација која је такође неприхватљива са становишта нормалног сагледавања људског живота и живљења, јесте чињеница да уколико сте у неком случају због здравствених или неких других разлога били спријечени да присуствујете колоквијумима, можете да рачунате на максималну оцјену која је у таквом случају шест. Прва ситуација приказује немар за младе људе, а друга да смо ми свој систем високог образовања засновали на ригидном приступу који нема слуха ни за шта друго осим за своју форму. А проблем је утолико већи и због тога што тај систем још

³ Познато је да је филозофска група предмета због своје комплексности присутна само у средњим школама. Могућност да се предаја демократија и људска права у основним школама је само вријећање студената који су завршили филозофију. С обзиром да је потребно да неко ко жели да има пуну норму са наведеним предметом, уколико не ради у Бањој Луци, мора да ради у четири општине. Што је у условима досадашњег технолошког напретка још немогуће испунити.

нема ни јасно издефинисану форму, па се опет налазимо у парадоксалној ситуацији да се формално приступа реализовању система који још није задобио своју форму.

Често можемо чути како нови систем високог обаразовања ствара „фах идиоте“, што није далеко од истине, али то не може бити критика упућена само образовању заснованом на Болоњској декларацији. Већ дуго се наша цивилизација суочава са ситуацијом да нам образовање ствара особе за које можемо рећи да имају тенедецију да буду фах идиоти. Све ово не би било тако посебно да опет није Филозофског факултета у Бањој Луци. Наиме, од 2014/2015 академске године на наведеном факултету је забрањено студирати на два студијска програма. У времену када се све више позива на интердисциплинарност на пољу друштвених и хуманистичких наука као приступу који би могао да да значајније резултате, на наведеном факултету су се својски потрудили да то искључе као приступ у студирању. Оправдање за овакав поступак је пронађено врло лако. И оно је „наравно, било у новом систему образовања, о коме се понешто прича, а нико не зна шта је то заиста. То и не би био толики проблем да су се одговорни људи са Филозофског факултета потрудили да тај проблем ријеше тако што би покушали да у надлежном министарству и органима који се баве имплементацијом Болоњског процеса укажу на несувислост таквог поступка. Наравно, ником није пало на памет да тако нешто уради, јер би то већ изискивало додатну енергију, ако је уопште неко и помислио на несувислост такве ситуације.

Инсистирање на формалном приступу образовању јесте најтежа ситуација за студента који тренутно студира у Републици Српској. У први план је стављено испуњавање бирократског дијела у образовном програму на уштрб развијања вјештина код младих људи. На овом мјесту бих се осврнуо на ситуацију која се односи на бирократске елементе на нашим универзитетима који онемогућавају студенте да у већој мјери учествују у јавном животу и да имају значајнију дјелатност, а која није уско везана само за испите и предавања. Притисак који је наметнут задатим роковима, да се у одређеном временском периоду положи колоквијуми, као и да се редовно присуствује предавањима, онемогућује студентску дјелатност мимо факултетских обавеза. На тај начин је отежано студентима који кроз неке организације и дјелатности покушавају да партиципирају у јавном животу. Ригидност система спутава иницијативу младих људи и на тај начин их изољује. Ово је можда и највећи проблем са којим се суочава она

студентска популација која је пуна стваралачке енергије и која тражи простор и начин да ту енергију артикулише.

На крају сваког пута нас неизоставно чека мисао која провоцира сваког путника, а тиче се сврхе пута. Тако смо и ми стигли до краја нашег путовања и не преостаје нам много, можда тек толико, да себе убиједимо да је наше путовање имало смисла. Тако да ће и ово наше својеврсно „убјеђивање“ бити и једна врста закључка.

Успостављањем историјског оквира у којем се одвија Болоњски процес и утемељујући га у историјску кризу Европе у XX вијеку, аутор је покушао да одреди суштину процеса са којим се ми суочавамо. Без тога је немогуће разумијети процес којим смо се све вријеме у овом раду бавили. На видјело је изашло да је Болоњски процес систем у изградњи и да је реакција на историјску ситуацију једне шире друштвене заједнице него што је наша, као и то да је Болоњски процес покушај да се одговори на изазове времена који су уједно и наши. Болоњска реформа нас је, за разлику од свих претходних наших покушаја, највише приближила другим народима Европе. И то тако што нас је укључила у заједнички покрет и потребу да се изгради један систем преко којег европски народи настоје да поврате свој утицај на глобална кретања. Као систем у настајању он се суочава са многим изазовима према којим и ми треба да иступимо са неким ријешењима. У раду смо настојали да укажемо да смо и ми у Републици Српској позвани да се у реформу укључимо мисано, за разлику од нашег тренутног приступа гдје извршавамо преписивачку дјелатност туђих закона који се у овом тренутку не могу испунити на нашем простору. Ми морамо, да у својим условима и својим могућностима, извршавамо модификацију недовољно добрих ствари из реформе коју спроводимо и да на тај начин обогатимо цјелокупан процес. А не само да као слијепци и неумне особе стихијски доносимо правне регулативе о којима није вођен дијалог са оним структурама на које се те правне регулативе односе. Због овакве ситуације, интенција овог рада јесте, да позове, да се од Болоњског процеса начини дијалогски процес. Дијалогски процес би подразумијевао да се о тренутним реформама високог образовања почне разговарати на великим трибинама по свим факултетима, у којима би учествовали заједно студенти, професори и представници надлежних министарстава. На тај начин бисмо приступили размјењивању искустава, потребама и једних и других и трећих, као и сметњама и

притисцима које трпимо сви заједно. Уколико бисмо у овакав вид комуникације ушли, прије свега са добром намјером, начинили бисмо први корак да од реформе нашег високог образовања начинимо мисаон процес који ће утицати на будућност наше земље и наших покољења.